DOI: 10.32844/2222-5374-2020-105-3.39

УДК: 342.951:351.82

Щиголь Ю. Ф.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Предметом цього наукового дослідження є державна політика України у сфері захисту інформації. Мета роботи передбачає розкриття специфічних особливостей захисту інформації як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Маємо констатувати, що зростання ролі інформації у сучасному суспільстві обумовлює потребу провадження цілеспрямованої та цілісної державної політики щодо розв'язання типових правових проблем, які постають перед суспільством в інформаційній сфері. Одною із таких проблем є захист інформації. В свою чергу, властивості інформації, як специфічного об'єкта державного регулювання, зумовили потребу у розвитку нової галузі права – «права інформаційного». Останнє, базуючись на здобутках цивільного, кримінального, конституційного та адміністративного права, формує науково-понятійну базу для відповідних досліджень. Наразі, оцінка сучасного стану «державної політики України у сфері захисту інформації» потребує розгляду та уточнення змісту, сутності й особливостей таких понять, як: «інформація», «захист інформації», «регулювання», «адміністративно-правове регулювання», «політика», «державна політика» та «державна політика у сфері захисту інформації». В дослідженні: проаналізовано стан наукового вивчення проблематики формування державної політики у сфері інформації; виділено різні види інформації, які захищаються державою; охарактеризовано підхід до формування політики у сфері інформації, що має місце в Україні. Результати дослідження доводять, що основною особливістю адміністративно-правового захисту інформації є її об'єкт, яким виступають не стільки права певних осіб чи правові відносини, що між ними виникають, а у першу чергу, безпосередньо сама інформація. Матеріали дослідження дозволяють відокремити захист інформації від інших напрямків державної інформаційної політики. Беручи до уваги широкий спектр правових проблем, що стосуються інформації, а також коливання уваги до проблем розбудови інформаційного суспільства, виділення захисту інформації у окремий напрямок державної політики забезпечує сприятливі умови для вдосконалення відповідних заходів з її адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційні відносини, інформаційне право, інформаційне суспільство, інформаційна сфера.

Актуальність теми. Значення інформації у сучасному суспільному житті постійно зростає. Продовжується стрімкий розвиток інформаційних технологій (ІТ), збільшується об'єм вироблення й споживання інформаційних продуктів та послуг, підвищується роль інформатизації у суспільних та господарських відносинах, росте інтенсивність застосування засобів комунікацій. Наразі, глобальний інформаційний простір щільно

увійшов у повсякденне життя, а діджиталізація роботи інститутів влади і суспільства фактично стає вже не громадським замовленням, а вимогою.

Разом із тим, практика демонструє високу чутливість інформаційної сфери життєдіяльності суспільства (з усіма її атрибутами і засобами) до важливих сучасних подій, змін і тенденцій, що відбуваються у економіці, управлінні, безпеці, науці, культурі, побуті, сім'ї тощо. У якості прикладів наведемо вплив таких факторів, як: 1) виникнення і зростання ризиків з боку кіберзагроз та кіберзлочинності. Останні здебільшого реалізуються через шкідливий вплив саме на інформацію і вже через пошкодження інформації вражають відповідні права людини або порушують певні процеси; 2) негативний вплив збройної агресії Російської Федерації, що знаходить своє продовження у інформаційному просторі. Отже, так звана «інформаційна війна», шляхом маніпулювання інформацією, завдає реальної шкоди національним інтересам України; 3) обмеження суспільних комунікацій, що викликані пандемією коронавірусної інфекції COVID-19. Маємо на увазі об'єктивну неможливість вільного пересування та особистого спілкування громадян, спричинені інфекційною загрозою, які завдали стимулюючого впливу на розвиток дистанційних способів взаємодії; 4) регулювання податків на грошові надходження від здійснення онлайн послуг, а також прибутку від права на інтелектуальну власність. Йдеться про перерозподіл грошових потоків діяльності інтернет гігантів, наприклад, таких як Google чи Facebook. Прикладом може бути «перший у світі закон, який вимагає від Facebook та Google проводити з австралійськими засобами масової інформації переговори щодо плати за новини, які публікуються на інтернет-платформах цих американських компаній» [1] Новини при цьому оцінюються як результат інтелектуального труда інформаційних агентств. Зауважимо, що прийняття закону передувало скандал щодо відключення Австралії від Facebook. Такий короткочасний досвід призвів до негативних наслідків у роботі австралійських сервісів, які борються із загрозою COVID-19 та забезпечують діяльність екстрених служб, що у свою чергу, завдало удару і по репутації Facebook. Щодо України, то варто відмітити, останнім часом був прийнятий закон № 1525-IX [2], що отримав від ЗМІ гучну назву «податок на Google». Цей нормативно-правовий акт «зобов'язує компанії без представництва в Україні сплачувати 20% ПДВ на онлайн-послуги... Автори законодавчої ініціативи оцінили економічний ефект від прийняття цього закону в 3 млрд. грн. на рік. В Офісі президента додали, що таке оподаткування – «звичайна практика» в ЄС, Австралії, Білорусі та Казахстані» (наведено у перекладі автора) [3].

Усе зазначене свідчить на користь того, що «інформація» виступає важливою складовою правових відносин пов'язаних як із провідними галузями права (адміністративним, цивільним, кримінальним тощо), так і з іншими правовими галузями, а саме: комплексними – фінансове, господарське, екологічне право тощо; спеціальними – податкове, інвестиційне, банківське, страхове право тощо. На додачу до вже перерахованих галузей права, «інформація», як предмет правових відносин, також щільно пов'язана із міжгалузевими інститутами права, наприклад: правом інтелектуальної власності, винахідницьким, авторським та іншими.

Наразі, Закон України «Про інформацію» чітко визначає «інформацію» саме як об'єкт інформаційних відносин [4, ч. 2 ст. 4]. Разом із тим, вивчаючи

проблему визначення об'єкта та предмета інформаційного права, Г. Красноступ стверджує, що: «за результатами аналізу правового регулювання інформаційних відносин в Україні та в міжнародній практиці можна визначити, що основним об'єктом регулювання інформаційного права є суспільні інформаційні відносини, (а) основним предметом суспільних відносин – інформація (відомості, дані, знання, таємниця тощо)» [5]. Отже, навіть беручи до уваги співвідношення об'єкту до предмету як цілого (родового поняття) до частини (видової характеристики), ми можемо спостерігати певну понятійну неоднозначність, яка є типовою для галузі інформаційного права.

Пошук вихідних засад національного інформаційного права приводить нас до положень Конституції України. Остання наразі стверджує право кожного: «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. (Разом із тим Основний Закон наголошує на можливості обмеження зазначених прав, якщо того вимагають інтереси) національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку ... запобігання заворушенням чи злочинам, ... (охорона) здоров'я населення, ... (захист) репутації або прав інших людей, ... (запобігання) розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або ... підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [6, ст. 34]. Важливим доповненням означених положень є тлумачення Конституційного Суду України, надане в 2012 році у Рішенні № 2-рп/2012. Де роз'яснюється, що означені обмеження «... допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [7].

Зауважимо, що наведений нами приклад – це далеко не єдина норма Основного Закону, яка стосується «інформації». В. Настюк та В. Белевцева, з цього приводу наголошують, що: «аналіз положень чинного законодавства України дає можливість стверджувати, що існуючі права та обов'язки людини і громадянина у сфері інформації доцільно вважати за особливу групу прав...» [8, с. 22].

Ми погоджуємось із висновками науковців та, на додачу до вже зазначеного, хочемо звернути увагу також на зміст статті 17 Конституції України. В означеній статті стверджується, що: захист ... (і) забезпечення ... інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [6].

Отже, «захист інформації» є обов'язковою складовою державної політики з питань, що стосуються інформації та інформаційної сфери. Проте, означене завдання ускладнене занадто широким колом правових проблем, об'ємним переліком сфер діяльності, а також великою кількістю галузей права до яких можна віднести проблематику пов'язану з інформацією.

Аналіз останніх досліджень. Інформаційне право порівняно молода правова наука. Не аби який вплив на її становлення мала концепція так званого «інформаційного суспільства», що розпочала історію свого формування ще у першій половині XX століття.

За даними Л. Карвалікса, вперше термін «інформаційне суспільство» був застосований на початку 60-х років у середовищі японських соціологів. Також вважається, що розвиток означеної концепції пов'язаний із роботами М. Пората та Ф. Махлупа. Останній у 1962 році презентував працю

«Виробництво і розподіл знань в Сполучених Штатах». Подальший розвиток концепції здійснив Д. Белл, видавши у 1973 році наукову роботу «Настання постіндустріального суспільства». Зауважимо, що згодом замість терміну «постіндустріальне суспільство» науковець став користуватись терміном «інформаційне суспільство». Після оприлюднення у 1984 році книги О. Тоффлера та Дж. Несбіта «Мегатренди», термін «інформаційне суспільство» здобув загальне визнання.

До розбудови означеної концепції долучились також Я. Дейк, Г. Кан, М. Кастельс, У. Мартін, А. Турен та інші науковці й дослідники із різних галузей знань. Концепція інформаційного суспільства зазнавала також і критики, наприклад, з боку Ж. Бодріяра, Ф. Вебстера, П. Глоца, К. Мей, Х. Фухса. Проте, на початку XXI століття термін інформаційне суспільство остаточно закріпився у лексиконі переважної більшості наук, у тому числі й правових.

Наразі проблематиці інформаційного права та інформаційного суспільства присвячені роботи таких вчених як: А. Авер'янов, О. Андрійко, М. Афанасьєв, О. Баранов, Д. Бахраха, В. Бевзенко, К. Бугайчук, А. Венгеров, В. Гавловський, В. Гарашук, В. Гриценко, Т. Гуржий, О. Джафарова, А. Дерюга, Р. Калюжний, Т. Коломоець, В. Колос, В. Колпаков, Б. Кормич, С. Кудрявцева, В. Ліпкан, Н. Логінова, М. Малишев, А. Марущак, В. Настюк, М. Нікулін, І. Панова, О. Трофименко, В. Цимбалюк, С. Шатрава, М. Швець та багатьох інших.

У 2010 році співробітники Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) Д. Дубов, М. Ожеван та С. Гнатюк представили науковому товариству аналітичну доповідь «Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості». Доповідь мала оцінювальне та узагальнююче значення.

Увагу на себе звертають також більш нові наукові напрацювання, що безпосередньо стосуються проблематики захисту інформації, а саме: навчальний посібник О. Рибальського, В. Хахановського, В. Кудінова «Основи інформаційної безпеки та технічного захисту інформації» (2012 рік видання); навчально-методичний посібник О. Кульчій «Інформаційне право» (2015 року видання); навчальний посібник Н. Логінової та Р. Дробожур «Правовий захист інформації» (2015 року видання); монографія О. Заярного «Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект» (2017 рік видання); дисертаційне дослідження В. Негодченка «Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами національної поліції України» (2017 рік); дисертаційне дослідження І. Діордіци «Адміністративно-правове регулювання кібербезпеки в Україні» (2018 рік); дисертаційне дослідження Т. Перуна «Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні» (2019 року) тощо.

Крім вже наведеного, увагу доцільно звернути також на міжнародні заходи та національні нормативно-правові акти, якими врегульовано політику у сфері захисту інформації.

У якості прикладу міжнародних заходів та документів можна навести: 73-тю Резолюцію повноважної конференції Міжнародного телекомунікаційного союзу (ITU) «Про проведення Всесвітнього саміту з

питань Інформаційного суспільства» (WSIS), що була прийнята в Міннеаполісі у 1998 році.

Через два роки, у 2000 році, країни Великої вісімки (G8) на своєму саміті приймають так звану «Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства».

Ще згодом, у 2002 році, Генеральна асамблея ООН приймає резолюцію щодо схвалення вищезгаданої нами ініціативи ITU, у якій йдеться про двохетапну реалізацію «Всесвітнього саміту з питань Інформаційного суспільства». Означені етапи були реалізовані у 2003-му році в Женеві та у 2005-му році у Тунісі.

Проте, наразі маємо констатувати суттєве зменшення інтересу міжнародних організацій до розвитку концепції «інформаційного суспільства» відповідна активність значно впала після фінансової кризи 2008–2009 років і не відновлювалася на фоні інших міжнародних проблем. Деякі дослідники пов'язують такий спад із недостатньою теоретичною проробкою положень концепції, а інші говорять також про завершення життєвого циклу самого терміну «інформаційне суспільство», який себе вичерпав.

Розгляд регулювання інформаційної сфери суспільства був би неповним без згадування «Модельного інформаційного кодексу для держав-учасниць СНД», закріпленого постановою № 30-6 від 03.04.2008 року прийнятою на тридцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД [9]. На основі означеного документа передбачалося розроблення національного «Інформаційного кодексу України». Проте, не дивлячись на відповідні спроби законотворців реалізувати цю ініціативу, плодів вона так і не принесла.

Разом із тим, звернемо увагу на те, що у 2007 році в нашій державі було прийнято Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [10]. А у травні 2013 року розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 386-р схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні» [11].

У обох стратегічних документах йдеться про «захист інформації». У Стратегії, зокрема, зазначено, що: в Україні «сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства шляхом прийняття ряду нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства, створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на такі ресурси, гарантій та механізму доступу до публічної інформації, розвитку електронного урядування та відкритого уряду, електронного документообігу, інформаційної безпеки тощо. ... (відзначено відсутність окремих процедур що потребують) погодження з Адміністрацією Держспецзв'язку „, (наголошено на актуалізації) питання захисту державних інформаційних ресурсів тощо „, (передбачено, що) для розвитку інформаційного суспільства необхідно застосовувати принципи: правомірності одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації ... (Серед етапів та основних напрямів реалізації Стратегії у частині, що стосується інформаційної безпеки, закріплено необхідність здійснення заходів щодо) сприяння вітчизняному виробництву засобів захисту інформації, створенню захищених інформаційно-телекомунікаційних систем,

запровадження сучасних захищених інформаційних технологій в інтересах державного управління; створення ефективної системи виявлення та запобігання загрозам державних електронних інформаційних ресурсів...; забезпечення ... захисту персональних даних та інформації, що перебуває у володінні фізичних, юридичних осіб та держави, від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз, зокрема шляхом протидії комп'ютерним злочинам... тощо» [11].

Отже, наразі ми маємо усі підстави стверджувати, що Україна: долучилась до світових тенденцій розбудови інформаційного суспільства; створила низку нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у інформаційній сфері; спрямовувала свою діяльність на захист інформації (як окреме питання державної політики). Разом із тим, зауважимо, що згадана нами Стратегія розрахована на виконання у період 2013–2020 років. Тож, термін її реалізації минув, що свідчить про доцільність актуалізації оцінки стану національної інформаційної сфери та державної політики у сфері інформації. Отже, уся сукупність перелічених факторів обумовлює актуальність нашого дослідження.

За мету дослідження доцільно прийняти: розкриття специфічних особливостей захисту інформації як об'єкта адміністративно-правового регулювання та частини державної політики. Завдання дослідження скерувати на те, щоб: уточнити зміст сутність та особливості понять «інформація», «захист інформації», «адміністративно-правове регулювання», «державна політика» та «державна політика у сфері захисту інформації»; охарактеризувати підхід до формування державної політики у сфері інформації, що має місце в Україні; розробити висновки із зібраних даних та надати рекомендації щодо розбудови державної політики України у сфері захисту інформації.

Виклад основного матеріалу. Продовжуючи дослідження, зауважимо, що слово «інформація» походить від латинського *informatio*, що означає – роз'яснення, «пояснення, викладення, обізнаність» [12] Онлайн словник іншомовних слів пояснює слово інформація як: «1) повідомлення про щось; 2) відомості про навколишній світ, процеси, які в ньому відбуваються, про події, ситуації, чийсь діяльність, що їх сприймають людина і живі організми, керуючі машини та інші системи» [13].

Отже обидва наведених джерела вважають «інформацію» певною сукупністю даних чи відомостей. Зауважимо, що поняття «інформація» не таке просте, як могло б здатися. Будучи задіяним у багатьох науках та сферах діяльності воно передбачає багато тлумачень і визначень. Сутність інформації та винайдення універсальних одиниць її вимірювання наразі викликає ускладнення. Адже зміна бітів чи байтів, прийнятих за одиниці вимірювання об'єму інформації у ІТ, жодним чином не характеризує якісної зміни усієї сукупності змісту, що розкриває окреме питання. Відтак, одиниця вимірювання інформації, що ніяк не пов'язана із її якістю, сутністю та змістом вочевидь має обмежене коло застосування. Таке саме обмежене коло застосування мають типові для галузі права одиниці вимірювання даних – документ, норма, положення, стаття, масив чи база даних, інший атрибут тощо.

Отже, не маючи можливості визначити сутність поняття «інформація» у її універсальному міждисциплінарному значенні, на наш погляд, доцільною є спроба описати властивості означеної наукової категорії.

Так, наприклад, В. Копилов та Б. Кормич виділяють загальні та юридичні властивості інформації. А Н. Логінова і Р. Дробожур, вивчаючи особливості правового захисту інформації наводять більш розгалужену класифікацію властивостей інформації. А саме: 1) за загальними властивостями інформації – системність, селективність, невичерпність, здатність до поширення, субстанційна несамостійність, здатність до трансформації; 2) за юридичними властивостями – фізична невідчужуваність, необхідність відособлення, незалежність права на інформацію та її матеріальні носії, здатність до тиражування; 3) за властивостями якості інформації – адекватність, актуальність, достовірність, повнота, об'єктивність та суб'єктивність, надлишковість; 4) за властивостями інформації, що визначають стан її безпеки – конфіденційність, цілісність, доступність [14].

Наведена класифікація видається нам достатньо повною, а отже корисною. Проте, на наш погляд, окремого виділення потребує така властивість інформації, як її здатність до старіння, внаслідок чого інформація не лише змінює свою актуальність, достовірність та повноту але й втрачає будь-яку цінність, або навіть стає шкідливою. Виділення такої властивості, видається нам не зайвою, наприклад, при роботі із базами даних, відомості у яких мають своєчасно оновлюватись.

Зауважимо, що пошук визначення терміну «інформація» по базі законодавства України видає понад 8 сотень термінів, які містять у своїй назві слово «інформація». Цей факт демонструє важливість, яку має термін «інформація» в галузі права.

Проте, для розгляду ми пропонуємо визначення закріплене у профільному Законі України «Про інформацію». Стаття 1 означеного нормативно-правового акту розкриває зміст терміну «інформація», як: «будь-яких відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [5].

Отже, офіційне визначення по своєму змісту досить близьке до розглянутих нами загальних визначень, які також ототожнюють інформацію із відомостями чи даними. Проте інформацією у юридичному сенсі вважаються лише ті відомості, які можна зберегти або зафіксувати (тобто певним чином формалізувати). Наголосимо, що такий підхід не виключає віднесення до інформації, наприклад, певного усного повідомлення або невербальної переданих даних. Адже останнє цілком може бути збережене на певному матеріальному носії (здатному фіксувати аудіо- чи відео- відомості). Отже, вираз – «можуть бути збережені», зовсім не обов'язково передбачає реальне збереження даних. А лише підкреслює їх потенційну здатності до цього, що дозволяє представленому визначенню «інформації» бути достатньо широким.

Крім того, чинне нормативно-правове визначення інформації підтверджує тлумачення останньої, як об'єкту інформаційних відносин, про що ми згадували раніше. Разом із тим, зауважимо, що об'єкт інформаційних відносин (яким є інформація) та об'єкт інформаційного права (яким є сукупність якісно однорідних суспільних відносин, урегульованих правовими нормами [5]) вочевидь нетотожні поняття.

Зауважимо, що основними видами інформації згідно статті 10 Закону України «Про інформацію» є такі її види: «інформація про фізичну особу;

інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації» [4].

Як бачимо, наведений перелік не є вичерпним. Крім того, на наш погляд деяка інформація може, утворюватися та існувати по за діяльністю людини. Наприклад, статистична інформація, джерелом якої є будь-яка об'єктивна дійсність.

Для пояснення цього феномену звернемося до статті 9 того ж закону, яка визначає основні види інформаційної діяльності. А саме: «створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації» [4]. Отже, спираючись на представлений перелік та розглянуте нами раніше визначення інформації ми маємо два варіанти оцінювання виділеного феномену. Перший, інформація існує самостійно без участі людини чи уповноваженого державного суб'єкту, проте вона є такою, що не зазнала збирання (тобто необхідної формалізації на матеріальному носії). Другий підхід до тлумачення феномену передбачає, що інформація не існує, без втручання людини. Такий варіант є вочевидь сумнівним, оскільки повністю заперечує існування об'єктивної реальності.

Спираючись на зазначене, робимо висновок: інформація може виникати та існувати незалежно від втручання людини, проте будь-яка операції із інформацією повинні починатись із її збирання, одержання або створення адже лише формалізована інформація може зберігатись, використовуватись, поширюватись, охоронятись та захищатись певною людиною чи уповноваженим на те державним суб'єктом.

Цей очевидний на перший погляд висновок, на нашу думку, обумовлює певне обмеження, з боку охорони та захисту інформації. Отже, уповноважений державний суб'єкт не може захищати інформацію яка існує та циркулює у суспільстві, але ним не зібрана чи не одержана.

Для того аби перевірити означене припущення, розглянемо класифікацію інформації за ознакою її обмеження. Подібні класифікації добре висвітлені у науковій літературі, скористаємось варіантом, що виклали О. Рибальський, В. Хахановський та В. Кудінов. Отже, інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом. Остання, у свою чергу буває конфіденційною, призначеною для службового користування та таємною. Таємна у свою чергу підрозділяється за ступенем секретності або за змістом: державна таємниця; службова таємниця; таємниця слідства та дізнання; військова таємниця; адвокатська таємниця; таємниця нотаріальних дій; лікарська таємниця; професійна таємниця; банківська таємниця; комерційна таємниця; таємниця страхування; усиновлення; псевдоніму; нарадчої кімнати; листування, телефонних розмов та телеграфних відправлень [15, с. 16]. Зауважимо, що цей перелік не є постійним та вичерпним. Наприклад, у 2020 році із прийняттям Закону України «Про розвідку» введено новий від таємної інформації – розвідувальна таємниця [16].

Загально відомим є факт, що охорона таємної інформації (наприклад, державна таємниця) може забезпечуватись шляхом введення та додержання певного правового режиму. У такому випадку орган, який здійснює охорону

та захист таємної інформації може бути не ознайомлений із змістом самої інформації. Проте, така інформація все одно є формалізованою і має охоронятися від витоку крім призначеного для цього органу також й посадовою особою, уповноваженою на її створення або отримання. Крім того, охорона спрямована не на сам об'єкт інформаційних відносин – «інформацію», а на регулювання інформаційних відносин, що виникають з приводу інформації.

Отже, ситуація із інформацією з обмеженим доступом прояснена. Проте, виникає питання: чи повинні уповноважені органи забезпечувати охорону і захист відкритої інформації? Відповідаючи на це запитання, маємо зауважити, що такі функції є необхідними. Прикладом може бути функціонування відкритого веб-ресурсу, який безперечно потребує антивірусного, кібернетичного й інших видів захисту.

Між іншим, чинне національне законодавство чітко визначає зміст терміну «захист інформації», розуміючи під ним: «сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї» [4].

В науковій правовій літературі співвідношення понять охорона та захист неодноразово розглядалися різними дослідниками у відношенні різноманітних об'єктів регулювання. Поширеним є підхід тлумачення охорони та захисту як близьких понять, що відрізняються за відправною точкою своєї дії: охорона безперервно, а захист починається із моменту порушення певних прав.

Зауважимо, що такий підхід у нашому випадку некоректний, адже об'єктом захисту інформації виступають не правові інформаційні відносини, як такі, а безпосередньо інформація, тобто сукупність відомостей або даних.

Отже, спираючись на визначення «захисту інформації», яке закріплене у Законі України «Про інформацію», маємо зробити висновок, що захист інформації діє під час усіх видів інформаційної діяльності після формалізації інформації та спрямований на збереження відповідних властивостей інформації. На додачу до вже існуючих видів діяльності, хочемо привернути увагу до необхідності знищення інформації, яка неврахована профільним законом.

Щодо правової охорони інформації, то вона здійснюватися шляхом застосування певних правових режимів, спрямованих на додержання відповідних процедур і процесів та встановленого порядку інформаційних відносин. Тобто правова охорона впливає не на інформацію, а на інформаційні відносини і відповідно, у нашому випадку, має інший об'єкт.

Разом із тим, область дії охорони інформації теж безмежна, адже вона здійснюється у тих випадках коли відбуваються факт інформаційних відносин або предмет інформаційних відносин відомий і нормативно врегульований. Наприклад, правова охорона може здійснюватися щодо забезпечення права на доступ до публічної інформації, розміщеної у вигляді відкритих даних, оскільки відповідні правові норми передбачені інформаційним правом. Натомість у випадку інформаційної війни правова охорона залишається недостатньо дієвою, оскільки інформаційні операції

можуть спрямовуватись на свідомість громадян, яка безперечно носить інформаційний характер але вочевидь не регламентована нормами права.

Попре чинну нормативно-правову базу, ефективність захисту та охорони інформації залежать від належним чином побудованої державної політики.

«В українській науковій термінології слово «політика» відповідає двом різним поняттям, для яких в інших мовах, зокрема англійській, використовуються різні поняття (policy та politics). Типовими прикладами визначень цих двох понять можна вважати такі: 1) політика (politics) – це «сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади для реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб». Політику в цьому розумінні вивчають і аналізують переважно політологи; 2) політика (policy) взагалі – це план, курс дій або «напрямок дій, прийнятний і дотримуваний владою, керівником, політичною партією тощо». Саме в такому розумінні вживається слово «політика», коли йдеться про державну політику та про її напрями (зовнішня, внутрішня, економічна, соціальна), саме політика як курс дій є предметом аналізу політики» [17, с. 7].

Вочевидь термін політика є міждисциплінарним. Тож його тлумачення суттєво залежить від наукової сфери в якій він використовується. Таким чином. Нас має цікавити у першу чергу зміст терміну «правова політика» Н. Железняк. Розкриває це поняття як: «специфічну міжгалузева правова категорія, яка визначає базовані на загальних та специфічних закономірностях розвитку національної правової системи принципи, стратегічні напрями та шляхи створення і реалізації правових норм, спрямована на зміцнення режиму законності та безпеки, формування у громадян розвиненої правової культури, здатності використовувати правові засоби для задоволення своїх інтересів, захисту прав та свобод, і одночасно є статичним елементом правової системи» [18, с. 13].

Отже під означене визначення підпадає фактично уся сукупність нормативно-правових актів якими регулюють інформаційні відносини взагалі та інформаційні відносини із захисту інформації зокрема.

Разом із тим А. Баровська наголошує: «керівні документи державної політики – доктрини, концепції, стратегії, програми, національні проекти, плани – мають бути результатами процесу стратегічного планування» [19]. Погоджуємось із такою позицією дослідниці та наголошуємо, що вже наводили деякі стратегічні документи на початку дослідження. Разом із тим змушені констатувати, що: 1) перелік наведених нами чинних стратегічних документів не є вичерпним; 2) за своїм характером стратегічні документи є адміністративно-правовими адже стосуються регулювання діяльності державних органів; 3) чинна національна нормативно-правова база містить окремі стратегічні документи зміст яких цілком спрямований на захист інформації (наприклад, Концепції технічного захисту інформації в Україні).

Висновки. Підсумовуючі результати проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та рекомендації щодо окремих аспектів державної політики України у сфері захисту інформації як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

По-перше, основна особливість адміністративно-правового захисту інформації полягає у її об'єкті, яким є сама інформація, тобто сукупність певних відомостей та даних. Таким чином, сфера захисту інформації значно вужча ніж уся сукупність можливих інформаційних відносин.

По-друге, виходячи із визначеної вище особливості захисту інформації, означену діяльність доцільно виділяти у окремий напрямок державної інформаційної політики. Доцільність такого підходу підтверджується існуванням прикладів відповідних стратегічних нормативно-правових документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deutsche Welle, «Політика й суспільство / новини – В Австралії ухвалили закон, який зобов'язує Facebook і Google домовлятися зі ЗМІ». URL: <https://www.dw.com/uk/v-avstralii-ukhvalyly-zakon-yakui-zoboviazuie-facebook-i-google-domovliatysia-zi-zmi/a-56683737>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1525-20#Text>.
3. Tech / новини – Україна вводить "налог на Google": Зеленський підписав закон. URL : <https://tech.liga.net/technology/novosti/ukraina-vvodit-nalog-na-google-zelenskiy-podpisal-zakon>.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650.
5. Красноступ Г.М. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7949.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України»: Рішення Конституційного суду України від 20.01.2012 № 2-рп/2012, справа № 1-9/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v002p710-12>.
8. Настюк В.Я., Бєлевцева В.В. Правовий захист інформаційних прав і свобод людини в Україні: проблеми та перспективи. *Інформація і право*. 2015. № 2(14)/2015. С. 20–25.
9. Модельный информационный кодекс для государств-участников СНГ Принятый на тридцатом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ (Постановление № 30-6 от 3 апреля 2008 года). URL: <https://docs.cntd.ru/document/902124603>.
10. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст. 102.

11. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/386-2013-%D1%80>.
12. Демкова М., Фігель М. Інформація, як основа інформаційного суспільства: поняття та правове регулювання. Книга «Інформаційне Суспільство. Шлях України», видана за підтримки Міжнародного Фонду "Відродження" та ПРООН. 2004. С. 170–183.
13. Тлумачний словник іншомовних слів (веб-сайт), «Результати пошуку: Інформація». URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.
14. Правовий захист інформації: Навчальний посібник / Н.І. Логінова, Р.Р. Дробожур. Одеса : Фенікс, 2015. 264 с.
15. Рибальські О.В., Хахановський В.Г., Кудінов В.А. Основи інформаційної безпеки та технічного захисту інформації. Посібник для курсантів ВНЗ МВС України. Київ: Вид. Національної академії внутріш. справ, 2012. 104 с.
16. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 р. № 912-IX (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/912-20>.
17. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
18. Железняк Н.А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. *Наукові Записки. Юридичні науки*. 2003. Том 21. С. 8–14.
19. Баровська А. Структура керівних документів державної політики в інформаційній сфері: нагальні проблеми та шляхи впорядкування. Аналітична записка. 2011. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/572>.

Yu. Shchyhol

CERTAIN ASPECTS OF THE STATE POLICY OF UKRAINE IN THE FIELD OF INFORMATION PROTECTION AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

The subject of this research is the state policy of Ukraine in the field of information protection. The purpose of the work is to reveal the specific features of information protection as an object of administrative and legal regulation. We must state that the growing role of information in modern society necessitates a purposeful and holistic state policy to address the typical legal problems facing society in the information sphere. One such problem is information security. In turn, the properties of information, as a specific object of state regulation, necessitated the development of a new branch of law – «information law». The latter, based on the achievements of civil, criminal, constitutional and administrative law, forms the scientific and conceptual basis for relevant research. Currently, the assessment of the current state of «state policy of Ukraine in the field of information protection» requires consideration and clarification of the content, essence and features of such concepts as: «information», «information protection», «regulation», «administrative and legal regulation», «policy», «state policy» and «state policy in the field of information protection». In the study: the state of scientific study of the formation of

state policy in the field of information is analyzed; different types of information that are protected by the state are identified; the approach to the formation of information policy in Ukraine is described. The results of the study show that the main feature of administrative and legal protection of information is its object, which is not so much the rights of certain persons or the legal relations that arise between them, but primarily the information itself. The research materials allow to separate the protection of information from other areas of state information policy. Taking into account a wide range of legal issues related to information, as well as fluctuations in the development of the information society, the allocation of information protection in a particular area of public policy provides favorable conditions for improving appropriate measures of administrative and legal regulation.

Keywords: *information security, information relations, information law, information society, information sphere.*